

Kulturutskottet

Statsrådets industripolitiska redogörelse

Till ekonomiutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets industripolitiska redogörelse (SRR 1/2025 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för utlåtande till ekonomiutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ledande expert Maija Palmu, arbets- och näringsministeriet
- undervisningsråd Laura Taajamaa, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Hannu Kemppainen, Innovationsfinansieringsverket Business Finland
- verksamhetsledare Ida Mielityinen, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- intressebevakningsdirektör Lauri Kaira, Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry
- verksamhetsledare Heikki Holopainen, Finlands universitetsrektors råd UNIFI rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Aalto-universitetet
- Helsingfors universitet
- Det kulturpolitiska forskningscentret Cupore
- Näringslivets forskningsinstitut ETLA
- Bildningsbranschen rf
- Tapahtumateollisuus ry.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för redogörelsen

Den industripolitiska redogörelsen grundar sig på den industripolitiska strategin som publicerades i december 2024 och som ger en helhetsbild av regeringen Orpos industripolitiska prioriteringar och verktyg. Strategin granskar de industripolitiska frågor som är aktuella inom EU och som är väsentliga för Finland. Redogörelsen innehåller långsiktiga riktlinjer och den är på rubriknivå uppbyggd utifrån de sju mål som fastställts i den industripolitiska strategin. De snabba föränd-

Utlåtande KuUU 5/2025 rd

ringarna i den internationella ekonomiska omvärlden framhäver behovet av en omfattande strategisk bild av de viktigaste målsättningarna och prioriteringarna för Finland och EU.

Som det konstateras i ett sakkunnigyttrande är förmågan att förnya industrin och näringarna på ett sätt som ger så stor produktivitet och så stort förädlingsvärde som möjligt av avgörande betydelse för en lyckad industripolitik. Enligt en färsk rapport från näringslivets forskningsinstitut Etla är finländska företag emellertid inte särskilt villiga att växa och förnya sig. OECD har å sin sida konstaterat att innovationerna i Finland inte är särskilt radikala, utan att verksamheten i alltför hög grad fokuserar på att förbättra redan existerande produkter. För såväl ett högre förädlingsvärde som förnyelse förutsätts forskning och forskningsbaserad utbildning samt förmåga att utifrån dem skapa ny FoU-intensiv affärsverksamhet.

Den industripolitiska strategin och redogörelsen baserar sig i första hand på horisontella åtgärder som stöder förnyelsen och som förbättrar industrins allmänna verksamhetsbetingelser och påverkar företagens verksamhetsmiljö oberoende av bransch. På grund av förändringarna i verksamhetsmiljön, särskilt den ökade konkurrensen om statliga stöd, har behovet av riktade industripolitiska åtgärder emellertid ökat, framgår det av redogörelsen. Riktade offentliga åtgärder ska effektivt lösa identifierade problem som inte kan lösas av den privata marknaden. I ett sakkunnigyttrande lyfts det också fram att om den offentliga FoU-finansieringen kraftigt tar fokus på företag, svarar finansieringen inte nödvändigtvis på marknadsbristen. Risken är i en sådan situation antingen att den privata finansieringen faller i skymundan eller att ineffektiv verksamhet stöds med offentliga medel.

De politiska åtgärder som föreslås i redogörelsen är 1) utveckling av verksamhetsmiljöns konkurrenskraft för att locka investeringar, 2) effektivisering av den offentliga finansieringen för att mobilisera privat finansiering, 3) ökning av förädlingsvärdet och produktiviteten genom satsningar på immateriellt kapital, 4) skapande av tillväxt genom forskning, innovationer och internationella nätverk, 5) utnyttjande av möjligheterna inom ren omställning samt bioekonomi och cirkulär ekonomi, 6) satsningar på logistik, infrastruktur och industrikuster och 7) säkerställande av tillgången på kunnig arbetskraft.

Centrala teman i redogörelsen med avseende på kulturutskottets ansvarsområde är forsknings- och utvecklingsverksamhet samt kunnande. Utskottet har tidigare i sitt utlåtande om kommissionens konkurrenskraftskompass (KuUU 4/2025 rd — E 8/2025 rd) konstaterat att kompetens, forskning och innovationer av hög kvalitet är nyckeln till konkurrenskraft och ekonomisk tillväxt.

FoUI-verksamhet

I ett sakkunnigyttrande påpekas det att redogörelsen kraftigt fokuserar på befintliga företag och deras förhållanden och verksamhetsbetingelser. Betydligt mindre uppmärksamhet fäst däremot vid nyskapande forskning, utveckling och innovationer. I de centrala konkurrentländerna satsas det inom FoUI-verksamheten och näringspolitiken i allt högre grad på högskolor och de ekosystem som högskolorna och företagen bildar.

För närvarande är en betydande del av Finlands största exportföretag inte särskilt FoUI-intensiva, oavsett om det gäller produkter och tillhörande tjänster, sägs det i redogörelsen. Statens ökande

Utlåtande KuUU 5/2025 rd

forsknings- och utvecklingsfinansiering har i betydande grad kanaliserats via Business Finland för att fördelas till företagsorienterad FoU-verksamhet. Med tanke på en långsiktig utveckling av industrin är det viktigt att också möjligheterna till basforskning stärks samtidigt.

Kulturutskottet upprepar sin ståndpunkt att den offentliga finansieringen har störst effekt när den riktas till basforskning och forskningsbaserad högskoleutbildning och att basforskning som producerar ny kunskap är en förutsättning för högklassig tillämpande forskning och långsiktig innovationsverksamhet (KuUU 4/2025 rd). Det är därför ytterst viktigt att tillräckliga resurser tilldelas högskolornas basforskning och sådan utvecklingsverksamhet som stöder den.

Kulturutskottet anser att den finansiering som kanaliseras via Business Finland bör stärka högskolornas och företagens samarbete kring forskning och utveckling. I ett sakkunnigyttrande har det dessutom ansetts viktigt att Finlands Industriinvestering Ab:s investeringsstrategi möjliggör investeringar i forskningsbaserade företag i initialskedet, vars väg ut på marknaden normalt är mer krävande än för andra företag.

Enligt redogörelsen är industri- och FoUI-politiken sammanflätade på många sätt, och målet är att dessa politikområden ska stödja varandra bättre än tidigare. Också i ett sakkunnigyttrande påpekas det att det är viktigt att utveckla Finlands industri- och FoUI-politiska linje som en helhet. Enligt utskottets uppgifter pågår det vid forsknings- och innovationsrådet för närvarande ett arbete med att fastställa de strategiska valen för den nationella FoUI-politiken och -verksamheten. Kulturutskottet påpekar att de strategiska valen inom FoUI-politiken och industripolitiken måste stödja varandra på ett ändamålsenligt sätt.

Enligt ett sakkunnigyttrande bör industripolitiken särskilt beakta de områden inom vilka det redan finns ett starkt kunnande i Finland. Sådana är enligt yttrandet bland annat områden som hänför sig till halvledare, rymdområdet, ren teknik och artificiell intelligens. Det påpekas också att Europas andra ELLIS-institut (European Laboratory for Learning and Intelligent Systems) inrättades i Finland i december 2024. Målet är att det ska bli ett forsknings- och kompetenscentrum som för samman kunnande på olika håll i Finland på ett nätverksbaserat sätt och fungerar som en bro till det internationella fältet. Ett sådant nätverksbaserat arbetssätt möjliggör en bättre arbetsfördelning inom högskolefältet än för närvarande.

En målbild enligt redogörelsen är att en större andel än för närvarande av EU:s sammanhållningsmedel används för åtgärder som främjar produktivitet och innovation. Enligt uppgift används ERUF- och ESF-finansiering i Finland i nuläget mest av yrkeshögskolor. Det är viktigt att sammanhållningsfinansieringen riktas till sådan forskning och utveckling som tillämpas på nationell nivå, eftersom den verksamhet som finansieras inte i sin nuvarande form har någon ersättande finansiering i de nationella finansieringsinstrumenten.

Tillgången på kunnig arbetskraft säkras

Ett mål som ställs upp i redogörelsen är att förbättra kvaliteten på utbildningen och höja utbildningsnivån så att den motsvarar de ökade kraven i arbetslivet. Enligt redogörelsen behövs det inte bara en reform av den utbildning som finansieras med offentliga medel, utan också utveckling av utbildning som genomförs och finansieras av arbetsgivarna själva. Kulturutskottet välkomnar

Utlåtande KuUU 5/2025 rd

dess riktlinjer. Utskottet har också tidigare i olika sammanhang framhåvt att det finns ett behov av att se till att det finns tillräckligt med kunnig arbetskraft (bl.a. KuUU 11/2024 rd, KuUU 5/2024 rd, KuUU 15/2024 rd och KuUB 19/2021 rd).

Tillgången på kunnig arbetskraft lyfts i den industripolitiska strategin och redogörelsen fram som en kritisk fråga med tanke på förnyelsen av industrin och nya investeringar. Olika industriområden står inför utmaningar när det gäller att rekrytera kunnig arbetskraft och dessa utmaningar kan bemötas bland annat genom att förbättra utbildningens kvalitet, öka utbudet av arbetskraft och systematiskt förutse kompetensbehoven. Möjligheterna till kontinuerligt lärande i arbetslivet stöds bland annat genom att utveckla kompetenshelheter som är mindre än examina samt genom att erkänna kunnande som förvärvats i arbetslivet och göra studievägarna smidigare.

En hög kunskapsnivå skapar förutsättningar för ekonomisk tillväxt. Utbildningsnivån i Finland ligger dock under genomsnittet för OECD-länderna och andelen unga vuxna (25–34-åringar) som avlagt högskoleexamen har slutat öka. I Finland är bristen på högutbildade yrkesgrupper bland de värsta i OECD-länderna och utifrån prognoserna kommer efterfrågan på högutbildade yrkesgrupper att öka allt kraftigare. Man strävar efter att svara på kompetensbehoven bland annat genom att öka antalet nybörjarplatser vid högskolorna samt genom ett pilotprojekt för doktorsutbildning 2024–2027. Några sakkunniga har föreslagit en parlamentarisk plan för att höja utbildningsnivån. Planen skulle sträcka sig över regeringsperioderna.

Kulturutskottet påpekar att när man vill säkerställa att det finns tillgång till tillräckligt med kunnig arbetskraft är det viktigt att höja befolkningens utbildningsnivå, ha ett fungerande fortbildningssystem, locka och hålla kvar internationella experter samt trygga verksamhetsförutsättningarna för vetenskap och FoUI-verksamhet av hög kvalitet. Med tanke på tillgodoseendet av kompetensbehoven är det viktigt att utöver branschspecifika behov också fästa vikt vid behovet av att trygga grundläggande färdigheter på alla utbildningsstadier samt också så kallade generiska färdigheter, såsom företagsfärdigheter, digital kompetens och lärfärdigheter. De generiska färdigheterna får en allt större betydelse när arbetslivet ständigt förändras.

De kreativa branschernas betydelse

I ett sakkunnigyttrande har det ansetts bra att redogörelsen är branschneutral. Å andra sidan har det framförts kritik mot att redogörelsen knappt alls beaktar de kreativa branscherna, trots att de kreativa branscherna enligt internationella undersökningar är den snabbast växande sektorn. I redogörelsens tabeller över centrala branscher saknas kulturbranschen och de kreativa branscherna helt och hållet, och orden ”konst”, ”kultur” eller ”kreativa branscher” nämns inte i redogörelsen. Som det konstateras i ett sakkunnigyttrande har det finskspråkiga begreppet ”industripolitik” och tolkningen av det lett till att immateriellt värdeskapande och kulturell och kreativ industri, som är ett betydande verksamhetsområde, har fallit i skymundan. Likaså har sakkunniga ansett att det är bristfälligt att upphovsrätt och det immateriella värde som upphovsrätterna genererar inte nämns i redogörelsen även om upphovsrätten borde vara en central del av Finlands industri- och innovationspolitik. Till exempel i Storbritanniens industristrategi lyfts den kreativa sektorn fram som en av åtta viktiga, framtida industrisektorer. I Sverige nämns kulturbranschen och den kreativa sektorn som en ny basindustri i den framtidsstrategi som godkändes i fjol. Kulturutskottet anser att de

Utlåtande KuUU 5/2025 rd

kreativa branschernas roll som ett delområde inom den finländska industripolitiken i fortsättningen bör identifieras bättre än för närvarande.

Enligt Statistikcentralen producerade de kreativa branscherna 3,1 procent av bruttonationalprodukten och stod för 2,8 procent av de sysselsatta år 2022. Till och med under coronatiden 2020 och 2021 var de kreativa branschernas andel av bruttonationalprodukten större än inom flera traditionella branscher, såsom pappersindustrin (1,4 %), livsmedelsindustrin (1,3 %), den kemiska industrin (2,7 %) och trävaruindustrin (0,9 %). Totalekonomiskt sett motsvarar storleksskassen på de kreativa branscherna ungefär 16,8 miljarder euro, varav cirka 14 miljarder euro är verksamhet inom den privata sektorn. Av företagets omsättning och de samhälleliga aktörernas omkostnader år 2022 stod de traditionella underhållnings- och kulturbranscherna för 5,5 miljarder, spelbranschen för 3,9 miljarder och medie- och kommunikationsbranschen för 5,4 miljarder euro. Av de traditionella kultur- och underhållningsbranscherna är litteratur (1,6 md), musik (1,5 md) filmbranschen och den audiovisuella branschen (1,3 md), visuell konst (0,7 md) och teater- och scenkonst (0,5 md) de största.

De kulturella och kreativa branscherna är en resurs som inte utnyttjas i tillräcklig grad med tanke på hållbar tillväxt och förnyelse av samhället. Finland ligger betydligt efter jämförelseländerna när det gäller att utnyttja de kreativa branschernas potential och investera i immateriella produktionsfaktorer. I de övriga nordiska länderna, i synnerhet i Sverige och Danmark, är exporten inom de kreativa branscherna betydligt större än i Finland. I Danmark var exporten av kulturprodukter mätt i pengar nästan sex gånger större och i Sverige nästan nio gånger större än här.

Business Finland beviljar i nuläget relativt lite stöd till de kreativa branscherna, och sakkunniga har påpekat att kriterierna för den nya FoU-finansieringen lämpar sig dåligt för merparten av företagen. Utmaningar är bland annat små företag, utnyttjandet av värderingsmodeller för immateriella rättigheter samt en lång tidsperiod mellan uppkomsten av kostnaderna och kassaflödet. Företagen inom kultur- och underhållningsbranschen är ofta små och deras verksamhet grundar sig på omfattande underleverantörskedjor och projektanställd personal. Som det påpekas i ett sakkunnigyttrande behövs det nya finansieringsinstrument som lämpar sig för de kreativa branscherna. Dessutom behöver redan befintliga modeller (såsom produktionsincitamentet för den audiovisuella branschen) utvecklas så att de lämpar sig bättre för branschen. Likaså bör det tas fram en modell genom vilken det immateriella kapitalet också kan betraktas som säkerhet för finansieringen. Kulturutskottet har också i sitt utlåtande om budgetpropositionen för 2025 konstaterat att det är viktigt att man i den FoU-finansiering som öronmärkts till de kreativa branscherna hittar fungerande instrument som tar fasta på branschens särdrag (KuUU 11/2024 rd).

I redogörelsen nämns det att den ekonomiska strukturen i Finland, liksom i andra västländer, har förändrats kraftigt under de senaste decennierna och ekonomin har i allt högre grad blivit en tjänste- och digitalekonomi. I ett sakkunnigyttrande påpekas det att den totala omsättningen för exempelvis företagen inom evenemangsbranschen var cirka 2,8 miljarder euro 2023. Utöver omsättningen för dessa företag genererar evenemangsbranschen också omsättning för andra sektorer, såsom inkvarterings-, restaurang- och trafik tjänster. Det är också viktigt att evenemangsbranschen betraktas som en egen bransch i regleringen och näringspolitiken för att branschen ska kunna utvecklas och växa. I ett sakkunnigyttrande har det framförts att man i arbets- och näringsministeriets projekt Tillstånd och tillsyn identifierade 72 olika tillstånd och anmälningar i anslut-

Utlåtande KuUU 5/2025 rd

ning till evenemang, medan antalet tillstånd exempelvis i fråga om gruvbranschens projekt uppgick till 10. En sådan obalans i regleringen stör evenemangsverksamheten som näringsgren och är tids- och energikrävande för företagarna som försöker skapa mervärde för kunderna.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att ekonomiutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 8.5.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Ari Koponen saf
medlem Maaret Castrén saml
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Inka Hopsu gröna
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Milla Lahdenperä saml
medlem Mia Laiho saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Nasima Razmyar sd
medlem Sara Seppänen saf
medlem Markku Siponen cent
medlem Jaana Strandman saf
medlem Oskari Valtola saml.

Sekreterare var

utskottsråd Maiju Tuominen.

Utlåtande KuUU 5/2025 rd

Avvikande mening

Avvikande mening

Motivering

Regeringen Orpo bereder en tillväxtstrategi för de kreativa branscherna, men den industripolitiska redogörelsen har uppenbart ingen koppling till det beredningsarbetet. Problematiskt är också att Statistikcentralens klassificering inte identifierar den kreativa industrin i näringsgrensindelningen och därför är det svårt att lyfta fram branschen.

Näringslivets forskningsinstitut lyfte i en utredning som färdigställdes 2024 fram att Finland är sämre än Sverige när det gäller att investera i och dra nytta av immateriella produktionsfaktorer. Av redogörelsen framgår inga åtgärder för att öka det immateriella värdeskapandet.

Redogörelsen nämner inte alls betydelsen av upphovsrätt och det immateriella värde som upphovsrätten medför. Upphovsrätten är en viktig del av den kreativa ekonomin, men i dag också en väsentlig del av all produktion och alla produkter inom industrin.

Evenemangsbranschen är en viktig industri som erbjuder olika möjligheter till sysselsättning men också möjligheter till livskraft och fritidssysselsättning. Branschen har vuxit kraftigt under de senaste åren, och det skulle vara viktigt att i den industripolitiska redogörelsen lyfta fram branschen, tillväxtåtgärder och skattelösningar som stöder tillväxt.

Regeringen har skadat evenemangsbranschen genom att höja mervärdesskatten från 10 procent till 14 procent och även genom andra åtgärder (bl.a. nedskärningar i organisationernas finansiering) försvårat branschens verksamhetsförutsättningar. Dessa lösningar har stor inverkan på framtiden för hela den finländska kulturen, på branschens attraktionskraft och utbudet av kulturtjänster. Samtidigt påverkar de också branschens förutsättningar att öka bruttonationalprodukten och bidra till ökad välfärd i samhället.

Redogörelsen tar inte heller fasta på förändringarna i det finländska företagsfältet, utan fokuserar på stora och medelstora företag. Mikroföretag och små företag måste inkluderas i tillväxtåtgärderna, och redogörelsen bör också lyfta fram ekosystemliknande verksamhetsmodeller och mer allmänt hur företagsfältet fungerar idag.

Business Finlands stödmekanismer känner inte till verksamhetsmodellerna för kreativa branscher och immateriellt värdeskapande och således beviljas tämligen lite stöd till branschen. Särskilt de nya kriterierna för FoU-finansieringen lämpar sig dåligt för merparten av företagen. Det behövs fler finansieringsmodeller som lämpar sig för branschen. Produktionsstödet för den audiovisuella branschen måste ändras så att det lämpar sig också för finländska produktionsbolag.

Av redogörelsen framgår att utbildningsnivån inom industrin är sämre än i jämförelseländerna, vilket gör det utmanande att öka förädlingsvärdet. Universiteten och yrkeshögskolorna lyfte i sina yttranden fram att man i Finland är tvungen att även för industrins behov utbilda arbetskraft med betydligt mindre finansiering än i jämförelseländerna. De ytterligare nedskärningar i högskoleut-

Utlåtande KuUU 5/2025 rd
Avvikande mening

bildningen som beslutades vid ramförhandlingarna utmanar kvalitetsnivån ytterligare, eftersom det redan har vidtagits många åtgärder för att effektivisera högskolornas verksamhet.

Liksom företagsstöden riktas FoU-investeringarna till en mycket snäv sektor som fokuserar på teknologi, vilket hindrar nya företagsaktörer från att bli del av forsknings- och utvecklingsverksamheten.

Avvikande mening

Vi föreslår

att ekonomiutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 8.5.2025

Hanna Kosonen cent
Eeva-Johanna Eloranta sd
Tuula Haatainen sd
Pia Hiltunen sd
Inka Hopsu gröna
Nasima Razmyar sd
Markku Siponen cent